

Σύντομη μελέτη των Αγίων Πατέρων

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Γορτύνης και Αρκαδίας

Του Σεβ. Μητροπολίτου Γόρτυνος και Μεγαλουπόλεως κ. Ιερεμίου

Μέ τό ὄνομα τοῦ Κλήμεντος φέρονται καί δύο ἐπιστολές ἀπευθυνόμενες πρός παρθένους. Στήν πραγματικότητα ὅμως οἱ ἐπιστολές αὐτές, ὅπως θά δοῦμε, δέν εἶναι τοῦ Κλήμεντος, ἀλλά εἶναι ἔργο κάποιου ἄγνωστου σέ μᾶς συγγραφέα, ὁ ὁποῖος ὅμως πρέπει νά ἦταν Παλαιστίνιος καί «ἀσκητής κύρους», ὅπως λέει ὁ καθηγητής Παπαδόπουλος.

Οἱ ἐπιστολές αὐτές πρέπει νά γράφτηκαν γύρω στό 250 μ.Χ. Ἀναφέρονται δέ γιά πρώτη φορά ἀπό τόν Ἐπιφάνιο καί τόν Ἱερώνυμο. Ὁ Ἐπιφάνιος μαρτυρεῖ ὅτι ὁ Κλήμης συνιστᾷ καί διδάσκει τήν παρθενία² καί ὁ Ἱερώνυμος ἀναφέρει ἐπιστολές τοῦ Κλήμεντος πρός εὐνούχους, πού εὐνούχισαν τούς ἑαυτούς τους γιά τήν Βασιλεία τῶν οὐρανῶν καί στίς ὁποῖες γίνεται λόγος γιά τήν παρθενία.

Οἱ ἐπιστολές γράφτηκαν στήν ἐλληνική γλῶσσα, ἀλλά χάθηκε τό ἐλληνικό πρωτότυπο. Βρέθηκαν ὅμως λίγα ἀποσπάσματα του ἀπό τόν μοναχό τοῦ ἁγίου Σάββα Ἀντίοχο (γύρω στά 620) στόν Πανδέκτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Παρά ταῦτα ἔχουμε ὁλόκληρο τό κείμενο τῶν δύο αὐτῶν ἐπιστολῶν πρός παρθένους σέ μιά συριακή μετάφραση, πού ἀνακαλύφθηκε τό 1470 σ' ἓνα κώδικα τῆς Καινῆς

Διαθήκης στην συριακή γλώσσα (Πεσιττώ).

Ακόμη για τὰ κεφ. 1-8 τῆς πρώτης ἐπιστολῆς ἔχουμε μία κοπτική μετάφραση, ἡ ὁποία ἀναφέρει τὸν μέγα Ἀθανάσιος ὡς συγγραφέα. Ἀλλά οὔτε καὶ αὐτό, ὅτι δηλαδή ὁ συγγραφέας τῶν ἐπιστολῶν εἶναι ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος, μπορούμε νὰ τὸ βεβαιώσουμε. Ἄς μείνουμε, λοιπόν, μέ αὐτό πού εἶπαμε ἀπὸ τὴν ἀρχή, ὅτι δηλαδή οἱ ἐπιστολές εἶναι ἔργο ἄγνωστου σέ μᾶς συγγραφέα. Οἱ ἐπιστολές δέν εἶναι τοῦ Κλήμεντος ἐπισκόπου Ρώμης, ἂν καί φέρονται μέ τὸ ὄνομά του.

Καί δέν εἶναι τοῦ Κλήμεντος ὅχι μόνο γιατί τὸ ὕφος τῶν ἐπιστολῶν εἶναι διαφορετικό ἀπὸ τὸ ὕφος τῆς γνήσιας ἐπιστολῆς τοῦ Κλήμεντος τῆς Α΄ πρὸς Κορινθίους, ἀλλά κυρίως γιατί τὰ κείμενα αὐτὰ θίγουν θέμα, πού ἦταν ἄγνωστο στὴν ἐποχὴ τοῦ Κλήμεντος. Οἱ ἐπιστολές θίγουν τὸ θέμα τῶν συνεισάκτων, τὸ νὰ συγκατοικοῦν, δηλαδή, μαζί ἄνδρες καί γυναῖκες, ἀφιερωμένοι στὴν παρθενική ζωή καί νὰ περιοδεύουν μαζί γιὰ κήρυγμα. Ἀλλά ἡ ἀποστολική ἐποχή, στὴν ὁποία ζοῦσε ὁ Κλήμης, ἦταν ἐποχὴ πού διακρινόταν γιὰ τὰ αὐστηρά ἡθὴ τῶν πρώτων χριστιανῶν καί δέν εἶχε, ὅπως προϋποθέτουν οἱ ἐπιστολές, μέγα πλῆθος παρθένων ἀνδρῶν πού νὰ συζοῦν μέ παρθένες γυναῖκες. Καί δέν συναντᾶμε πάλι στὴν ἀποστολική ἐποχὴ παρθένους ἄνδρες πού νὰ περιοδεύουν μέ παρθένες γυναῖκες τίς ἐρημίες καί νὰ συγκατοικοῦν. Τό κακό τῶν συνεισάκτων ἐμφανίστηκε στὴν Ἐκκλησία κατὰ τὰ μέσα τοῦ 3ου αἰῶνα, καί στὴν ἐποχὴ αὐτῇ, λοιπόν, τοποθετοῦν οἱ πατρολόγοι τὴν συγγραφὴ τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν.

Τό κακό τῶν συνεισάκτων θίγεται καί στίς δύο ἐπιστολές. Ἡ δεύτερη ἐπιστολὴ ἀρχίζει ἀπότομα· λείπει ἡ ἀρχὴ της. Καί ἀπὸ τὴν πρώτη λείπει πάλι τὸ τέλος της. Αὐτό καί τὸ ὅτι καί οἱ δύο ἐπιστολές θίγουν τὸ ἴδιο θέμα μᾶς κάνει νὰ ποῦμε ὅτι τὸ ἔργο ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἐνιαῖο καί ἡ διαίρεσή του σέ δύο ἐπιστολές ἔγινε ἀργότερα σκόπιμα. Θὰ ἐξετάσουμε ὁμῶς σύντομα τὸ περιεχόμενο τοῦ ἔργου, ὅπως εἶναι σήμερα διαιρεμένο σέ δύο ἐπιστολές.

Ἡ πρώτη ἐπιστολὴ

Ἡ πρώτη ἐπιστολὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ 13 κεφάλαια καί λέει ὅτι ὅλοι οἱ παρθένοι καί οἱ παρθένες, πού ἀποφάσισαν νὰ φυλάξουν παρθενία γιὰ τὴν Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ φανοῦν σέ ὅλα ἄξιοι τῆς Βασιλείας· γιατί ἡ ἀπόκτησή της δέν γίνεται οὔτε μέ τὴν ρητορεία, οὔτε μέ τὴν φήμη, οὔτε μέ τὴν ὡραιότητα καί τὴν σωματικὴ δύναμη, ἀλλά μέ τὴν πίστη καί τὰ καλὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς καί τῆς εὐσέβειας (κεφ. 2). Οἱ παρθένοι, ἀφοῦ χωρίστηκαν ἀπὸ τὸν κόσμος, ὀφείλουν νὰ ζοῦν θεῖο καί οὐράνιο βίον, ὅμοιο μέ τοὺς ἀγγέλους, μέ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἀμειφθοῦν στὴν αἰωνιότητα. Οἱ παρθένοι ὀφείλουν νὰ εἶναι ἅγιοι ὅχι μόνο κατὰ τὸ σῶμα, ἀλλά καί κατὰ τὸ πνεῦμα, ὅπως λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος (Α΄ Κορ. 7,34),

νικώντας τις επιθυμίες της σάρκας και τόν κόσμο (κεφ. 2-5). Τέτοιοι παρθένοι ήταν ο Ίωάννης ο Βαπτιστής, ο Ίωάννης ο Ευαγγελιστής, ο Παῦλος, ο Βαρνάβας, ο Τιμόθεος, ο Ἡλίας, ο Ἐλισσαῖος και πολλοί ἄλλοι ἅγιοι ἄνδρες. Αὐτούς πού ἔζησαν μέ καθαρότητα σώματος και ψυχῆς, πρέπει νά μιμοῦνται οἱ παρθένοι και οἱ παρθένες. Καί μάλιστα κατ' ἐξοχήν πρέπει νά μιμοῦνται τόν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, διώχνοντας κάθε σαρκική σκέψη και νά ζοῦν ἐν τῷ Θεῷ (κεφ. 6-9). Στήν συνέχεια ὁ συγγραφέας θεωρεῖ ἄπρεπο νά βρίσκονται ἀναιδεῖς ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι μέ τό πρόσχημα τῆς εὐσέβειας νά συγκατοικοῦν μέ παρθένες ἢ νά περιοδεύουν μ' αὐτές ἔρημους τόπους. Ὁ τρόπος αὐτός δέν ἀρμόζει στούς χριστιανούς. Ὁ συγγραφέας ἐπίσης ἐλέγχει και ἄλλους ἄνθρώπους, οἱ ὁποῖοι συνέτρωγαν και συνέπιναν μέ παρθένες μέ μεγάλη ἐλευθερία. Ἀκόμη στήν ἐπιστολή του αὐτή κατακρίνει τήν ὁκνηρία τῶν μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι, γιά νά ζήσουν, ἀναγκάζονταν νά περιέρχονται τίς οἰκίες τῶν χριστιανῶν μέ τό πρόσχημα νά διδάξουν τίς ἅγιες Γραφές, ἀλλά δίδασκαν μικρά και ἀνωφελῆ πράγματα (κεφ. 10 και 11). Στό τέλος τῆς πρώτης αὐτῆς ἐπιστολῆς ὁ συγγραφέας δίνει κανόνες ζωῆς, σύμφωνα μέ τούς ὁποίους ἔπρεπε νά πολιτεύονται οἱ παρθένοι, ἐπισκεπτόμενοι χήρες, ἀσθενεῖς και φτωχοῦς (κεφ. 12 και 13).

Ἡ δεύτερη ἐπιστολή

Ἡ δεύτερη ἐπιστολή πρὸς παρθένους ἀποτελεῖται ἀπό 16 κεφάλαια. Σ' αὐτά ὁ συγγραφέας διδάσκει τούς παρθένους ἄνδρες πῶς νά συμπεριφέρονται, ὅταν περιέρχονται διάφορες πόλεις και κῶμες· τούς λέει ὅτι δέν πρέπει νά μένουν σέ οἰκίες ὅπου κατοικοῦν γυναῖκες. Τούς φέρνει μάλιστα ὡς παραδείγματα ἀπό τήν Ἀγία Γραφή τόν Σαμψών, τόν Δαυίδ, τόν Σολομώντα, οἱ ὁποῖοι, ἐνῶ ἦταν ἄνθρωποι ἀφιερωμένοι στόν Θεό, ὅμως ἔπесαν, γιατί συναναστάφηκαν και συγκατοίκησαν μέ γυναῖκες (κεφ. 1-13). Ἐπαινεῖ δέ ὁ συγγραφέας τούς προφῆτες και τούς ἁγίους ἄνδρες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅπως τόν Μωυσῆ, τόν Ἀαρών, τόν Ἐλισσαῖο και ἄλλους, πού ζοῦσαν μέ φόβο Θεοῦ, χωρίς νά συγκατοικοῦν μέ γυναῖκα (κεφ. 14). Τέλος ὁ συγγραφέας ἀναφέρει τόν Ἰησοῦ Χριστό, ὁ Ὅποιος ὑπηρετεῖτο ἀπό γυναῖκες, ἀλλά δέν συγκατοικοῦσε μαζί τους (κεφ. 15). Γενικά γράφουμε ὅτι τό κείμενο τῶν δύο ἐπιστολῶν πρὸς παρθένους, πού φέρονται μέ τό ὄνομα τοῦ Κλήμεντος, εἶναι ἀξιόλογο, ἀφοῦ εἶναι ἡ παλαιότερη πηγή γιά τήν ἱστορία τῆς ἄσκησης και τοῦ μοναχισμοῦ.